

Verslag van een eerste verkenning naar de rol, uitdagingen en kansen van kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers in duurzame voedselketens volgens stakeholders.

Mariël Benus, Nico Bondt augustus 2024

Disclaimer: De informatie in dit document is alleen gebaseerd op uitspraken en inzichten verstrekt door geïnterviewde stakeholders binnen de keten van zelfslachtende slagers en kleine slachthuizen en overige gebruikte bronnen zoals RVO, Comext en de NVWA. Doel van de verkenning is om een eerste inzicht te krijgen in de knelpunten binnen deze sector, als voorbereiding op vervolgonderzoek. De in dit verslag weergegeven standpunten zijn die van de geïnterviewde stakeholders.

1. Inleiding

De zelfslachtende slagers lopen in hun werkzaamheden tegen obstakels aan, zoals een tekort aan geschoolde arbeidskrachten, gebrek aan opvolgingsplannen voor familiebedrijven, strikte regelgeving en toenemende kosten in het kader van voedselveiligheid. De Vereniging Zelfslachtende Slagers (VZS) heeft hierover een brandbrief¹² gestuurd naar het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN). In reactie hierop is een inventarisatie van knelpunten onder de leden van de VZS uitgevoerd³.

Op basis van deze inventarisatie heeft het ministerie van LVVN onderstaande opdracht uitgezet. Dit verslag dient als een eerste verkenning om de rol van kleinschalige slachthuizen, met een focus op zelfslachtende slagers, binnen de Nederlandse context te belichten op basis van gegeven antwoorden door geïnterviewde stakeholders. Het Ministerie van LVVN heeft daarbij tevens de vraag gesteld of verdere demping van de retributie noodzakelijk is. Het doel voor het ministerie van LVVN is om te bepalen welke belemmeringen er zijn voor verdere toeslagen, voor zover dit nu kan worden nagegaan uit eerder onderzoek en interviews met betrokken stakeholders.

Het is belangrijk op te merken dat dit verslag enigszins eenzijdig en beperkt is, aangezien dit een eerste verkenning betreft bij enkele sectorvertegenwoordigers.

Er is getracht om antwoord te geven op vragen die door het Ministerie van LVVN gesteld zijn zoals hieronder weergegeven:

1. Wat is de trend in het aantal kleinschalige slachthuizen, inclusief zelfslachtende slagers?
2. Hoeveel dieren per diersoort worden bij kleinschalige slachthuizen geslacht?

¹ <https://open.overheid.nl/documenten/d0e7d1c6-004a-49f4-b551-e5c9b13bf50/file>

² <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2022D49185>

³ Rojer, J. (2023, 25 september). Knelpunten bij zelfslachtende slagers. Notitie voor het Ministerie van LNV. Buro Food Quality Assurance

-
3. Hoeveel veehouders zijn betrokken als leverancier van dieren?
 4. Welke concepten zijn momenteel bekend waarin kleinschalige slachthuizen een rol spelen?
 5. In hoeverre zijn deze concepten regionaal georiënteerd en wat is hun bijdrage aan regionale voedselsystemen?
 6. Hoe is de afzet van kleinschalige slachthuizen geregeld en in hoeverre is deze handel regionaal georiënteerd?
 7. Welke activiteiten verricht een kleinschalig slachthuis die niet mogelijk zijn op grotere industriële schaal?
 8. Wat kunnen we leren van de pluimveesector (zowel leg- als vleeskippen) met betrekking tot de rol van regionale slachthuizen?
 9. Is er perspectief voor het behoud van ambachtelijke slachtmethoden via onderwijs en educatie, en hoe is het onderwijs op dit gebied momenteel georganiseerd?
 10. Wat is de gemiddelde transportafstand van dieren naar kleinschalige slachthuizen in vergelijking met grootschalige slachthuizen, en in hoeverre is dit diervriendelijker?
 11. Met welke kosten worden kleinschalige slachthuizen geconfronteerd, in verhouding tot hun omzet, inkomen of de geproduceerde hoeveelheid vlees, en hoe verhouden deze kosten zich tot die van grootschalige slachthuizen? Hierbij wordt met name gekeken naar publieke verplichtingen zoals voedselveiligheid en dierenwelzijn.

Afbakening & scope

Dit onderzoek richt zich op kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers in Nederland die onder de Europese Controleverordening (CoVo) (Europese Verordening 2017/625) vallen, binnen toezichtgroep 3 van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Deze groep omvat slachthuizen die jaarlijks minder dan 1000 Grootvee Eenheden (GVE) rood vlees en/of minder dan 150.000 stuks pluimvee verwerken.

2. Methode & aanpak

Voor dit onderzoek is een combinatie van methoden toegepast, door het gebruik van databronnen en interviews met stakeholders.

2.1 Databronnen

Bij de data-analyse zijn diverse databronnen gebruikt, waaronder:

- Gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en Comext (WEcR database) over aantallen aanwezige en geslachte dieren, geïmporteerde en geëxporteerde dieren en producten.
- Ook zijn er gegevens verstrekt door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) over hoeveelheden geslachte dieren en verwerkte producten.

2.2 Interviews

Om beter inzicht te verkrijgen in de standpunten van diverse belanghebbenden, zijn interviews afgenomen met verschillende stakeholders. Voor dit onderzoek zijn in totaal zes organisaties geconsulteerd. Binnen deze organisaties zijn vervolgens contactpersonen geïnterviewd die betrokken zijn bij zelfslachtende slagers en kleinschalige slachthuizen.

De interviews zijn gestructureerd aan de hand van de volgende vragen:

1. Wat is de kern van het belang van een klein slachthuis (of zelfslachtende slager), in vergelijking met grootschalige slachthuizen?
 2. Wat wordt er anders gedaan in een kleinschalig slachthuis in vergelijking met een grootschalig slachthuis?
 3. Wat is het belang van het kleine slachthuis, speciaal in het kader van duurzaamheid?
 4. Op welke manier draagt het kleine slachthuis bij aan de kwaliteit van het product voor de consument?
 5. Zijn er nog andere belangrijke voordelen van een klein slachthuis in vergelijking met een grootschalige slachterij?
-

Na afloop van de interviews ontvingen de deelnemers een verslag, waarin zij de mogelijkheid kregen om aanvullingen te geven. Ook werd gevraagd om de gegeven meningen te onderbouwen met relevante gegevens. De meeste partijen hebben gebruik gemaakt van deze mogelijkheid tot aanvulling en onderbouwing. De geraadpleegde organisaties zijn opgenomen in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 *Geconsulteerde organisaties*

Centrale Organisatie voor de Vleessector, werkgevers in de vleessector (COV)
Vereniging voor Slachterijen en Vleesverwerkende bedrijven (VSV)
Koninklijke Nederlandse Slagers, ambachtelijke slagers in Nederland (KNS)
Stichting Zeldzame huisdierrassen
Stichting Vleesvee NL
Caring Farmers

3. Resultaten

3.1 De rol van een kleinschalig slachthuis

Volgens de geïnterviewden vervullen kleinschalige slachthuizen verschillende functies die grootschalige slachthuizen niet kunnen bieden. Ze benadrukken dat kleinschalige slachthuizen maatwerk en flexibiliteit kunnen bieden, waarbij ze specifieke wensen van slagers en veehouders zouden kunnen accommoderen, zoals het verwerken van kleine aantallen afwijkende dieren zoals dieren met lange horens, jonge dieren met afkeur etc. Daarnaast bieden de kleinere slachthuizen en zelfslachtende slagers volgens de respondenten meer flexibiliteit in transport(tijd) en locatie. Ze ondersteunen lokale initiatieven op het gebied van voedselproductie door maatwerk te leveren en lokale slachtmogelijkheden te behouden. Ook geven respondenten aan dat kleinschalige slachthuizen transparantie en betrokkenheid kunnen bieden bij het slachtproces door een persoonlijke relatie te onderhouden met de veehouders. De respondenten geven aan dat grootschalige slachthuizen niet in staat zijn om deze functies te vervullen vanwege hun focus op efficiëntie en een grotere verwerkingscapaciteit, waardoor ze beperkt flexibel zijn en minder goed maatwerk kunnen leveren.

3.2 Trends kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers

In Nederland is er een duidelijke trend van afname in het aantal slachthuizen, inclusief zelfslachtende slagers. Deze daling wordt voornamelijk waargenomen in de kleinere CoVo-groepen, waarbij een verschuiving naar schaalvergroting en modernisering zichtbaar is. Voor de meest actuele gegevens en details kan de NVWA geraadpleegd worden.

3.3 Concepten, functies en regionale impact

Concepten

Volgens de respondenten worden in kleinschalige slachthuizen verschillende dieren die worden gehouden in concepten geslacht, waarvan vele vaak lokale naamsbekendheid genieten. De respondenten geven aan dat dit veelal een combinatie is van een primaire ondernemer die samenwerkt met één of meerdere lokale slagers, zij hebben behoefte aan slachthuizen die zich op korte afstand van boerderijen en de slagers bevinden.

Enkele van de bekende concepten die lokaal worden geslacht, zijn bijvoorbeeld het Livar varken, Doetie's geiten of producten van de Kloosterboerderij. Ook bevestigen respondenten dat concepten die al meer naamsbekendheid hebben verworven vaak al zijn opgeschaald, zoals het Krull-varken en Keten duurzaam varkensvlees (KDV). Deze concepten worden meestal verwerkt in grotere slachthuizen.

Respondenten geven ook aan dat, hoewel deze dieren in opgeschaalde concepten mogelijk niet meer in deze slachthuizen geslacht worden, kleinschalige slachthuizen een cruciale rol blijven spelen bij het initiëren en opschalen van dergelijke grotere concepten.

Andere functies

Respondenten benadrukken niet alleen het belang van het slachten van dieren die worden gehouden in specifieke concepten, maar geven ook aan dat deze slachthuizen vaak een specifieke focus hebben op bepaalde diercategorieën, zoals lammeren of biggen, en dienen als belangrijke schakels in kleine ketens, zoals die voor luxe vleesvee. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld luxe vleesrundersen zoals Wagyu, Aberdeen Angus en Hereford. Deze dieren staan bekend om hun hoogwaardige vleeskwaliteit en worden veelal geproduceerd met specifieke welzijnsnormen. Ook lammeren, geiten en biggen worden geslacht in kleinschalige slagerijen. De respondenten geven daarnaast aan dat naast het verwerken van dieren uit specifieke concepten, de kleinschalige en lokale slachthuizen ook diverse andere functies vervullen:

- Maatwerk en specifieke diensten: kleinschalige en lokale slachthuizen bieden maatwerk door dieren te slachten volgens culturele en religieuze voorschriften, en kunnen ook bijzondere diercategorieën zoals geitenbokjes verwerken. Dat dit nu niet gebeurt bij grotere slachterijen is volgens respondenten te wijten aan hun focus op efficiëntie, kostenbesparing, en gestandaardiseerde massaproductieprocessen.
- Ondersteuning van lokale landbouw en natuurbeheer: kleinschalige en lokale slachthuizen dragen volgens respondenten bij aan lokale landbouwinitiatieven en natuurbeheer door bijvoorbeeld dieren te slachten die een rol spelen in het onderhoud van natuurgebieden.
- Opvang bij ziekte-uitbraken: Bij ziekte-uitbraken zouden kleinschalige en lokale slachthuizen volgens respondenten dieren kunnen opvangen die elders niet meer kunnen worden verwerkt.

Ook respondenten uit het onderzoek van Bergevoet en Bondt (2022) benadrukten het belang van kleinschalige, regionale slachthuizen en zelfslachtende slagers voor de primaire sector. Geïnterviewden wijzen op het feit dat deze slachthuizen minder gebruikelijke dieren kunnen verwerken, die anders geen geschikte bestemming zouden vinden. Zo benadrukken ze onder andere het belang van biggenslachthuizen, waarvan er recent al een aantal zijn verdwenen. Hoewel deze slachthuizen slechts een beperkt aantal biggen per uur verwerken, voorkomen ze daarmee volgens de respondenten transport van de biggen naar landen in Oost-Europa.

Bijdrage aan lokale voedselsystemen

Respondenten geven aan dat eindproducten van kleinschalige slachthuizen zowel binnen als buiten de regio worden afgezet, en ook internationaal. De respondenten geven ook aan dat dat binnenlandse kleinschalige slachthuizen worden ingezet voor het ritueel slachten van dieren voor religieuze gemeenschappen.

Hoeveel kleinschalige slachthuizen ritueel slachten en wat het aandeel is van de totale productie is niet nader onderzocht.

- De afzet van vlees van kleinschalige slachthuizen richting binnenland of buitenland varieert, maar is volgens de respondenten veelal regionaal georiënteerd. Dit komt door verschillende factoren, waaronder:
 - Lokale distributiekanaalen: Kleinschalige slachthuizen werken vaak samen met lokale restaurants en winkels om hun producten rechtstreeks aan consumenten in de regio te verkopen.
 - Directe verkoop aan consumenten: Sommige kleinschalige slachthuizen verkopen vlees rechtstreeks aan consumenten via boerderijwinkels, online platforms of abonnementsdiensten, wat de band tussen producent en consument versterkt en de lokale economie ondersteunt.
-

Transport

- Respondenten geven aan dat de transportafstand van dieren naar kleinschalige slachthuizen doorgaans korter is dan die naar grootschalige slachthuizen en exportslachthuizen. Daarbij worden de volgende zaken genoemd:
Kleinschalige slachthuizen krijgen over het algemeen kleinere hoeveelheden dieren per transport. Bijvoorbeeld, biggen, schapen, lammeren en geitenbokjes worden vaak in kleine groepen rechtstreeks van lokale handelaren naar deze slachthuizen gebracht.
- Regionale slachthuizen specialiseren zich volgens respondenten in het bedienen van lokale markten. Hierdoor zouden ze beter zijn afgestemd op de vraag van de binnenlandse markt, wat leidt tot een efficiëntere logistiek en kortere transportafstanden van de dieren.

Volgens de geïnterviewden is de gemiddelde transportafstand naar kleinschalige slachthuizen ongeveer 20 kilometer, afhankelijk van het type dier dat geslacht wordt.

3.4 Onderwijs en educatie

Momenteel wordt het onderwijs voor slagers in opleiding verzorgd door opleidingsinstituten zoals de slagersvakschool, waar studenten zowel praktische als theoretische kennis opdoen over het slagersvak. Daarnaast zijn er programma's zoals SVO Generation Food die specifiek gericht zijn op opleidingen in de foodbranche, waaronder slagerijen.

Echter, ondanks deze inspanningen ondervinden slagersopleidingen verschillende knelpunten en uitdagingen. Ten eerste geven respondenten aan dat het onderwijs via de slagersvakschool niet overal goed toegankelijk is vanwege een beperkt aantal leslocaties, wat problematisch kan zijn voor jongeren die op afstand wonen. Daarnaast kampt de slagerssector met personeelstekorten door vergrijzing van het personeelsbestand en een krappe arbeidsmarkt. De sector kampt daardoor volgens de respondenten met tekorten aan ervaren en vakbekwaam slachtpersoneel. Bovendien is er een dalend aantal jongeren dat instroomt vanuit het vmbo naar slagersopleidingen, wat kan leiden tot een tekort aan nieuwe vakmensen in de toekomst. De impact van COVID-19 heeft het onderwijs in de slagerssector ook beïnvloed, met beperkingen op contactmogelijkheden en stagelocaties, waardoor de praktische leerervaring van studenten werd beïnvloed.

Daarnaast heeft de cascadebeposting in het MBO lange tijd voor financiële druk op opleidingsinstellingen zoals SVO gezorgd. Dit systeem dwong studenten om langer op school te blijven, aangezien ze moesten doorstromen van MBO-niveau 2 naar niveau 3 en vervolgens naar niveau 4 voordat ze hun opleiding konden voltooien. Naarmate studenten hogere niveaus bereikten, nam de financiering af, waardoor opleidingsinstellingen moeite hadden om kwalitatief hoogstaand onderwijs te bieden. Dit had ook gevolgen voor zij-instromers, die al een deel van hun MBO-opleiding elders hadden gevolgd voordat ze besloten om in te stromen in een ambachtopleiding (KNS). De cascaderегeling is in 2019 afgeschaft.

Door te investeren in kwalitatief hoogstaand onderwijs, het verbeteren van de toegang tot opleidingen en het ondersteunen van opleidingsinstellingen zou volgens respondenten perspectief kunnen worden geboden waarin ambachtelijke slachtmethoden nog steeds kunnen worden overgebracht door onderwijs. Dit perspectief omvat ook het erkennen van de culturele waarde en het belang van ambachtelijke slachtmethoden en het streven naar een evenwicht tussen traditie en vooruitgang binnen de sector.

3.5 Kosten en knelpunten

De respondenten geven unaniem aan dat kleinschalige slachthuizen geconfronteerd worden met aanzienlijk hogere kosten in vergelijking met grootschalige slachthuizen, met name door verplichtingen voor voedselveiligheid en dierenwelzijn. Op basis van beschikbare gegevens is geen antwoord te formuleren of dat werkelijk zo is.

Respondenten geven aan dat vooral de manier waarop controles en inspecties worden uitgevoerd zou leiden tot significante kostenstijgingen. Door hun beperkte omvang worden kleinschalige slachthuizen geconfronteerd met relatief hoge kosten voor controles en inspecties.

De schommelingen in inspectiekosten hebben een onevenredige impact op kleinere slachthuizen, zoals onderstreept in het onderzoek van Fink-Kessler (2020). Terwijl grote slachthuizen in de varkenshouderij zoals Tönnies en Westfleisch in 2020 minder dan €2 per varken betaalden voor verplichte inspecties, waren kleinere slachthuizen voor dezelfde service soms tot €12 per varken kwijt. In een uitvraag onder de leden van KNS blijkt dat de kosten per gemiddeld dier voor een bedrijf dat minder dan 10 GVE per week slacht gemiddeld 17 euro voor verplichte inspectie bedragen in 2023. Respondenten geven aan dat dit getal in 2024 nogmaals is gestegen door de tariefwijzigingen van de NVWA waarbij Bergevoet en Bondt (2022) aangeven dat de kosten van de Post mortem keuring naar verwachting zal toenemen met 30-45% procent met de overgang van KDS naar de NVWA. Tevens wordt aangeven dat slachthuizen die relatief veel starttarieven in vergelijking met kwartiertarieven hebben (vooral bedrijven in CoVo-groep 2 en 3), meer nadeel ondervinden van het vervallen van de specifieke demping van de hogere starttarieven. Door de aard van de bedrijfsvoering is er geen permanent toezicht. In de ochtend *ante mortem* keuring en in de middag *post mortem* resulteert in twee keer een starttarief en maar een beperkt aantal kwartiertarieven. Zo stegen de kosten met 73% bij een half uur toezicht per starttarief en met 30% bij 9 uur toezicht per starttarief door tariefwijzigingen van de NVWA in 2023. Bergevoet en Bondt (2022) onderkennen de bevindingen geschetst door de respondenten en stellen dat de keuringskosten voor kleinere, regionale slachthuizen met meer dan 60% kunnen stijgen van € 300 naar € 490 voor een uur toezicht, bijvoorbeeld voor het slachten van enkele runderen. Op de kleinere slachthuizen (categorie 2 en 3) zijn de kosten van de NVWA- keuringsdierenartsen vaak hoger dan de kosten van het overige personeel en gaat meer dan de helft van de brutomarge op aan NVWA-kosten. Respondenten merken op dat veel van deze kleinere slachthuizen al gestopt zijn.

Leden van de KNS en ook Fink-Kessler (2020) constateren dat niet alleen NVWA-kosten hoger zijn bij kleinere slachthuizen maar dat ze tevens vaak geconfronteerd worden met hogere kosten voor het afvoeren en verwerken van dierlijk afval.

Meer druk op marge en andere knelpunten

Niet alleen de keuringskosten van de tarieven van de NVWA zijn gestegen. Ook loonkosten, energiekosten en stijgende inflatie worden genoemd als knelpunten voor kleinere slachthuizen om het hoofd boven water te houden. Als de brutomarge van deze bedrijven niet verandert (dus als de opbrengstprijs niet stijgt), dan kunnen deze bedrijven in de problemen komen. Bergevoet en Bondt (2022) geven aan dat bij het wegvallen van specifieke demping dit zal resulteren in een kostenstijging in de tarieven van de NVWA en dit voor een aantal bedrijven wel aanleiding zal zijn om bepaalde activiteiten te staken. Voorbeelden van bedrijven die hun activiteit mogelijk zullen staken zijn slachthuizen die het slachten van hoog-risicogroepen dagelijks uitvoeren, waarbij verplicht permanent toezicht nodig is (risicogroepen worden in dit geval door respondenten aangeduid als dieren die ouder zijn dan 1 jaar, of dieren met een verhoogd risico op gebied van diergezondheid, volksgezondheid en dierenwelzijn (NVWA, z.d.), zoals tweede keus speenbiggen en bijvoorbeeld kreupele melkkoeien). Het niet meer slachten van deze dieren in Nederland zal mogelijk resulteren in ongewenst langdurig transport van deze dieren naar andere landen als deze dieren nog wel slachtwaardig zijn.

Naast hogere kosten en druk op de marge door toezichtkosten, gestegen loonkosten, energiekosten en inflatie worden ook andere knelpunten genoemd. Volgens de geïnterviewden vertoont de overheid te weinig aandacht en flexibiliteit jegens kleinschalige bedrijven en de regelgeving als rigide wordt ervaren. Ze benadrukken de noodzaak van meer maatwerk. Een ander punt dat naar voren komt, is het gebrek aan personele capaciteit bij de NVWA (Bergevoet en Bondt, 2022), wat resulteert in beperkte mogelijkheden voor toezicht en controle. Dit tekort veroorzaakt frustratie en kan leiden tot hogere kosten voor controle en toezicht zoals hierboven beschreven. Bovendien ervaren ondernemers onzekerheid door een gebrek aan duidelijkheid over toekomstige regelgeving, wat hun vermogen om te plannen en te investeren bemoeilijkt. Daarnaast wordt het (bovenwettelijke) cameratoezicht door een aantal respondenten als ongepast beschouwd en gezien als een inbreuk op hun integriteit, zoals gemeld door Rojer (2023).

4. Analyse, discussie en conclusie

Het is duidelijk dat het aantal kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers afneemt, wat door de geïnterviewden voornamelijk wordt toegeschreven aan schaalvergroting in de slachtindustrie en toenemende kosten door toenemende controles en beperkte flexibiliteit van controlerende instanties met beperkte capaciteit. Onderzoek van Rojer (2023) geeft aan dat dit ook komt door voortdurende veranderingen in wet- en regelgeving en de daarmee gepaard gaande aanpassingen in toezicht, waardoor bedrijven geconfronteerd met een aanzienlijke toezichtslast. Deze belasting wordt verder verzaamd door de aanwezigheid van meerdere toezichthouders, elk verantwoordelijk voor specifieke domeinen wat heeft geleid tot hoge kosten voor toezicht en naleving. Deze ontwikkelingen, aangegeven door de respondenten, kunnen gevolgen hebben voor de diversiteit en veerkracht van de voedselketen, met name voor het behoud van maatwerk en flexibele slachtmogelijkheden in de regio.

Respondenten geven aan dat er ook kansen zijn voor kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers, als ze in staat zijn te blijven investeren in de ontwikkeling van regionale voedselketens en het versterken van lokale gemeenschappen. De overheid zou hierbij een actieve, ondersteunende rol kunnen spelen, bijvoorbeeld door meer flexibele ondersteuning te bieden bij het controleren op het naleven van regelgeving en het verkleinen van administratieve procedures.

De verkennende gesprekken hebben geen eenduidig antwoord opgeleverd op de vraag of verdere demping van de retributie noodzakelijk is. De indruk vanuit de gevoerde gesprekken is dat de kleinschalige slachtsector niet gered kan worden door alleen een verdere demping. De moeilijke situatie van de kleinschalige slachtsector heeft uiteenlopende oorzaken. Uiteindelijk zal het voor deze sector gaan om een pakket van structurele verbeteringen, voor de lange termijn. Op het vlak van het toezicht op voedselveiligheid lijkt het voor de sector belangrijker dat de NVWA minder vaak langskomt en minder en lagere boetes uitschrijft. Een verdere demping van de retributie kan voor de sector wel een hoopgevend signaal zijn, dat laat zien dat de overheid de problemen van de kleinschalige slacht serieus neemt.

De gehouden interviews hebben waardevolle inzichten opgeleverd in de visie van belangrijke stakeholders binnen de sector. In zekere zin is deze eerste verkenning echter beperkt en eenzijdig, omdat alleen interviews zijn gedaan met een aantal sector vertegenwoordigers van de zelfslachtende slagers en kleinschalige slachthuizen. In vervolgonderzoek zouden de bevindingen gevalideerd moeten worden, aanvullend met gesprekken met onafhankelijke experts, toezichthouders en grootschalige slachthuizen.

5. Vervolgonderzoek

De inzichten en contacten verworven uit deze verkennende studie zijn bedoeld als voorbereiding op een vervolgonderzoek. Zoals eerder aangegeven, concentreerde deze verkenning zich uitsluitend op interviews met direct betrokkenen uit de kleinschalige slachterijsector, als initiële verkenning van de rol en betekenis van kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers.

Enkele aanknopingspunten voor vervolgonderzoek zijn:

- Analyse van de economische positie en de levensvatbaarheid van kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers.
- Analyse van de sociale impact van kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers op lokale gemeenschappen, inclusief hun rol in het behoud van traditionele voedselculturen, het creëren van werkgelegenheid en het versterken van de banden tussen producenten en consumenten.
- Analyse van de te verwachten dierenwelzijnsproblemen als 'restdieren', zoals kreupele koeien of speenbiggen met een navelbreuk, niet meer in kleinschalige slachthuizen geslacht kunnen worden.
- Een verkennende studie over de toekomstperspectieven van kleinschalige slachthuizen en zelfslachtende slagers met speciale aandacht voor veranderende consumentenbehoeften en het belang van de ambachtseconomie voor marktgerichte innovaties.

Om de onderzoeksvragen voor het vervolgonderzoek op een rij te krijgen en tot een gezamenlijk gedragen vraagstelling te komen is verder overleg met de sector nodig.

Bronnen

Bergevoet, R., & Bondt, N. (2022). De effecten van de voorgenomen wijzigingen in kostprijzen en tarieven van de NVWA voor bedrijven en sectoren. Wageningen Economic Research, rapport 2022-101. [De effecten van de voorgenomen wijzigingen in kostprijzen en tarieven van de NVWA voor bedrijven en sectoren \(wur.nl\)](https://www.wur.nl/en/publication/De-effecten-van-de-voorgenomen-wijzigingen-in-kostprijzen-en-tarieven-van-de-nvwa-voor-bedrijven-en-sectoren)

Bergevoet, R., & Vollebregt, T. (2023). De verwachte economische effecten van de voorgenomen NVWA-tariefswijziging in 2024 voor bedrijven en sectoren. Wageningen Economic Research, rapport 2023-126. <https://doi.org/10.18174/6386>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022). Trends in de Nederlandse slachtindustrie van 2000 tot 2022. Geraadpleegd op 13 februari 2024, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7123slac/table?fromstatweb>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 4 augustus). Meer koeien in de wei, maar wel korter. Geraadpleegd op 13 maart 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/31/meer-koeien-in-de-wei-maar-wel-korter&ved=2ahUKewiWj4-gyO-HAXU-0QIHHatZCVwQFnoECBYQAw&usq=AOvVaw3hrTe8GJQABLzBRel19tqQ>

Fink-Kessler A., 2020. Regional Schlachten. Jedem Landkreis ein Schlachthaus – oder was brauchen wir wirklich? Unabhängige Bauernstimme, 09-2020.

Nederlandse overheid. (2023). Inbreng bedrijfsleven consultatie NVWA-tarieven 2024. Overheid.nl. <https://open.overheid.nl/documenten/d0e7d1c6-004a-49f4-b551-e5c9b13fbf50/file>

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). (z.d.). Roodvleesbijlage: Nieuwe controleverordening, gevolgen voor keuring en toezicht. NVWA. <https://www.nvwa.nl/binaries/nvwa/documenten/export/veterinair/ks-documenten/werkvoorschriften-veterinair-algemeen/roodvleesbijlage-nieuwe-controleverordening-gevolgen-voor-keuring-en-toezicht/roodvleesbijlage-nieuwe-controleverordening-gevolgen-voor-keuring-en-toezicht.pdf>

Rijksoverheid. (2023, 12 december). Tarieven van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) 2024. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/12/12/tarieven-van-de-nederlandse-voedsel-en-warenautoriteit-nvwa-2024>

Rojer, J. (2023, 25 september). Knelpunten bij zelfslachtende slaggers. Notitie voor het Ministerie van LNV. Buro Food Quality Assurance.

Van Meel, H., & Verstappen, J. (2022, december). Slagersmonitor 2021. KNS. GfK Nederland. <https://www.knsnet.nl/stream/slagersmonitor-2021.pdf>

Workshop 'het verwerken en vermarkten van pluimvee, Zeldzaam Huisdier. (2016). Geraadpleegd op 13 februari 2024, van <https://edepot.wur.nl/40411>

Meer informatie

Mariël Benus
T +31 (0)70 335 82 55
E mariel.benus@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

2024